

КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ

“Ми свідомі цього обов’язку, який прийняли серед граду куль і незвичайно важливих обставин. Вступаючи в уряд, уважаємо за відповідне зазначити, що стоїмо на демократичнім принципі. Ми вийшли з народу і для народу буде присвячена наша праця”, – цими словами започаткував 10 листопада 1918 р. діяльність Тимчасового Державного секретаріату його голова Кость Левицький.

Визначний політичний діяч народився 18 листопада 1859 р. в містечку Тисмениця, неподалік Станиславова у сім’ї священика Антона Левицького. Дитинство Костя пройшло в селі Нижневі Товмацького повіту над Дністром, де батько згодом отримав власну парафію.

У Станиславівській гімназії (1869–1878) юнака навчали авторитетні професори – історик Юліан Целевич, мовознавець Євген Желехівський, отці Іван Лопушанський та Іван Литвинович. У гімназійній “Тромаді” (створена ще 1863 р.) Кость долучився до народовецького руху. Восени 1878 р. вступив на правничий факультет Львівського університету, де разом з однокурсниками Євгеном Олесницьким, Степаном Федаком, Андрієм Чайковським, Володимиром Навроцьким зацікавлено відвідував лекції професорів Олександра Огоновського, Івана Добрянського та ін. Після короткочасного перебування в русофільському “Академічному кружку”, на початку 1880 р. вступив до українофільського товариства “Дружний лихвар”, яке він представляв 15 вересня того ж року на першому вічі українських студентів Австрії в Коломиї. Невдовзі товариство реорганізувалося в “Академічне братство” (1882–1896), що надавало студентам матеріальну допомогу і посередництво в науково-літературному та громадському житті.

19 листопада 1881 р. установчі збори обрали амбітного студента головою “Кружка правників”, фактично першого професійного об’єднання українських правників на західноукраїнських землях.

Після закінчення університету 1882 р. К. Левицький працював у канцелярії Галицького намісництва, здобувши перший управлінський досвід. 1884 р. захистив докторат, а 1890 р. відкрив у Львові власну адвокатську контору, захищав на судових процесах художників К. Устияновича і С. Тимосевича (1893), студента М. Січинського (1910) та десятки інших українських патріотів. Свій перший професійний досвід узагальнив і популяризував на сторінках українського журналу “Часопись Правнича”, який редагував у 1889–1900 рр. Там же опублікував розвідку зі студентських часів про “Руську правду” Ярослава Мудрого. Подальше редагування журналу він передав завідувачу кафедри цивільного права Львівського університету, професору Станіславу Дністрянському, з яким згодом упорядковуватиме нормативно-правову базу ЗУНР.

Молодий адвокат розумів, що народ потребував не лише правового захисту, але елементарної освіти, “праці національної”. Саме задля цього 1883 р. К. Левицький вступив до “Просвіти”, відразу ставши секретарем цього товариства. Разом із батьком та матір’ю Костянтиною залучив до читальні “Просвіти” у Нижнєві кількасот селян, насамперед молодь і жінок, організував там позичкову касу і крамницю. За завданням Головного віділу майже два роки готував новий статут товариства, який ухвалено на загальних зборах 25 березня 1891 р. У ньому наголошувалося не лише на просвіті, але й “піднесенні добробуту руського народу” – організації рільничо-господарських спілок, промислових крамниць, шпихлірів, кас ощадності й позичкових, господарських і промислових шкіл. Певний поштовх до фінансово-господарської діяльності адвоката дала Загальна крайова виставка 1894 р. у Львові.

За організаційного сприяння члена Віділу К. Левицького “Просвіта” придбала 1 квітня 1895 р. власний будинок у Львові (Ринок, 10), де розмістилися також Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) з бібліотекою і музеєм, “Клуб русинок”, численні громадські товариства – співацьке “Боян”, академічне “Ватра”, страхове “Дністер”, “Краєвий союз ревізійний” та ін. Авторитетного адвоката обрали керівником львівської філії “Просвіти”; в 1900–1906 рр., коли голова товариства Юліан

Романчук більшість часу проводив у стінах австрійського парламенту у Відні, він фактично керував Головним віділом “Просвіти”. Разом з Іваном Франком, Кирилом Студинським, Олександром Барвінським, Анатолем Вахнянином, Олександром Колессою ввійшов до просвітянського “конкурсного суду”, який проводив різноманітні літературні конкурси (один із них 1905 р. виграв Осип Маковей з Чернівців за повість “Ярошенко”). Влітку 1903 р. очолив Крайовий комітет, що ініціював і розробив проєкт статуту фонду побудови руського Народного театру у Львові. Нову ідею фінансово підтримав професор Михайло Грушевський, інші галицькі українці. Однак проти цього у Галицькому сеймі виступили польські ендеки, заблокувавши виділення коштів на будівництво українського театру. Паралельно він писав і видавав окремими збірками “Просвіти” майже два десятки праць, в яких аналізував закони про товариство і будівництво, розповідав про можливості сільських позичкових кас і щадниць, рентових господарств, шпихлірів і крамниць, знайомив з ґрунтовим кадастром і грошовим обігом в Австро-Угорщині. Не випадково, що на Просвітньо-економічному конгресі 1–2 лютого 1909 р. у Львові, з нагоди 40-річчя “Просвіти”, він виголосив доповідь “Початки розвитку наших економічних інституцій”, яку зацікавлено вислухали представники не лише Галичини, але й Наддніпрянщини.

К. Левицький прагнув створення українцями незалежних економічних і фінансових інституцій, що викликало опір польської адміністрації як у довоєнній, так і післявоєнній Галичині. Власне ще 1883 р. молодий адвокат став співзасновником і автором статуту об’єднання української споживчої кооперації – “Народної торгівлі”, яка перед світовою війною згуртувала більше сотні споживчих товариств і кілька тисяч фізичних осіб. У створеному 1884 р. товаристві українських ремісників і промисловців “Зоря” (голова В. Нагірний) К. Левицький відразу ж обраний секретарем, а невдовзі – й членом правління; ініціював також відкриття у Львові ремісничо-промислової бурси.

Фахового правника обрали членом контрольної ради Товариства взаємних забезпечень від вогню, крадіжки та взлому “Дністер” (створене 1892 р.) і кооперативного банку “Дністер”

(створений 1894 р.). Нарешті, 1898 р. К. Левицький став співзасновником, автором статуту і першим директором (спільно з Костем Паньківським і Григорієм Врецьоною) “Крайового союзу кредитового”, який забезпечував чотирьом сотням українських кооператорів доступ до дешевих кредитів системи Райффайзена і Австро-Угорського банку, консультував у проведенні господарських операцій, зокрема парцеляції землі, виділяв кошти на спорудження церков, видавничо-виховну діяльність “Просвіти”, “Сільського господаря”, “Сокола”, “Українського педагогічного товариства”. 25 грудня 1906 р. Контрольна рада обрала його генеральним директором цього союзу, який фактично став центральною ощадною касою української кооперації. Страхова компанія “Карпатія”, що діяла з 1911 р. під протекторатом митрополита Андрея Шептицького, теж рекомендувала енергійного адвоката і громадського діяча на посаду голови наглядової ради.

Політична кар’єра К. Левицького розпочалася в середовищі народовців, ідеологія яких ґрунтувалася на засадах лібералізму й націоналізму, піднесенні соборного духу і національної свідомості не лише галицьких, але й наддніпрянських українців. 1885 р. К. Левицький разом із Ю. Романчуком, О. Барвінським, В. Нагірним, І. Белеєм, отцем С. Качалою та іншими сформував “Народну раду” – політичне товариство, в програмі якого стверджено, що галицькі русини є “частиною великого 20-мільйонного народу малоруського, самостійного, посеред громади народів слов’янських”; доведено також необхідність боротьби за “автономію країв і автономію народів”. Як секретар цієї Ради, під керівництвом Ю. Романчука, розробляв умови польсько-української угоди 1890–1894 рр., яка передбачала призначення на вищі посади свідомих українців, утворення в Крайовій шкільній раді української секції, рівноправність української мови у Львівському університеті, ведення цією мовою ділової переписки з українцями тощо. У період “нової ери” К. Левицький після смерті О. Огоновського навіть претендував на керівництво українською кафедрою на правничому факультеті університету, однак 1891 р. цьому перешкодила польська професура. Загалом, результат угоди 1890–1894 рр. був позитивним: польські політики визнали окремішність української нації, відбулося також відмежування

народовців від москвофілів і розкол 1892 р. Руського клубу в семі на фракції москвофілів і народовців.

У грудні 1899 р. К. Левицького обрали до Тіснішого Народного комітету – керівництва новоствореної Української національно-демократичної партії (УНДП), яка оголосила своїм ідеалом “незалежну Русь-Україну” й фактично стала лідером українського політичного життя. Його партійними побратимами стали авторитетні науковці, громадські діячі, письменники – М. Грушевський, Ю. Романчук (голова партії), Є. Левицький, І. Белей, В. Нагірний, О. Стефанович, Є. Олесницький, О. Темницький, В. Охримович, І. Франко. І хоча на виборах до Галицького сейму 1901 р. він офіційно програв польському консерватору, багатолітньому депутату сейму Т. Меруновичу, все ж здобув неоціненний досвід політичної боротьби і став популярним не лише в середовищі міської інтелігенції, але й селян, організовуючи і виступаючи на селянських вічах. Наприкінці 1907 р. з’їзд обрав головою Народного комітету К. Левицького, а Ю. Романчук зосередився на роботі у Державній Раді (Відень). На високий партійний пост тоді також претендував досвідчений і амбітний Є. Олесницький, що з 1901 р. очолював українське представництво в Галицькому сеймі. Зміна лідера призупинила внутрішньопартійну кризу, яку спричинила дискусія між радикальним крилом (нав’язувало партії постійні масові виступи) і парламентаристами, що виступали за легальні методи роботи і польсько-єврейсько-українські домовленості.

Вибори до австрійського парламенту у травні 1907 р., які проходили за новим законом, збільшили українське представництво до 32 осіб (більше мали лише німці, чехи і поляки). К. Левицький виборов мандат по округу № 66 (Бережани–Рогатин–Болахів–Журавно) разом із націонал-демократом Тимофієм Старухом, перемігши лідера галицьких москвофілів Володимира Дудикевича. Відразу ж вступив до економічної та правничо-адміністративної секції української фракції (клубу), невдовзі – земельної та бюджетної комісії парламенту. В ухваленій 5 липня того ж року програмі фракції стверджено мету діяльності послів – самостійний політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток українського народу. К. Левицький активно готував офіційні заяви,

промови, вносив загальні й спеціальні поправки до документів, подавав інтерпеляції, зокрема щодо зменшення податків для селян, регулювання сезонної еміграції до Німеччини, про порушення прав української мови у судах, запровадження загального, рівного, прямого й таємного виборчого права на виборах до Галицького сейму. У правозахисних зверненнях до міністерств він виступав проти переслідувань українських товариств, українських залізничників, колонізації шкіл. Разом з Миколою Васильком брав участь у переговорах з головою Польського кола С. Гломбінським щодо врегулювання українсько-польських відносин після вбивства (1908) студентом М. Січинським галицького намісника А. Потоцького. 22 лютого 1910 р., після обрання Ю. Романчука віце-президентом Палати послів парламенту, К. Левицький очолив український парламентський клуб.

Водночас чимало часу і зусиль приділив роботі в Галицькому крайовому сеймі, послом якого обраний від Рогатинського повіту в лютому 1908 р. Головою Українсько-руського клубу (12 осіб) став Є. Олесницький, а його заступниками – К. Левицький та І. Макух. За ініціативою К. Левицького сейм розглядав законопроект про зміну закону щодо мови викладання в школах Галичини, питання реформування органів громадського самоврядування, оздоровлення крайових фінансів шляхом збільшення оподаткування заможних верств і продаж спиртних напоїв, проведення виборчої реформи.

У зв'язку з важкою хворобою Є. Олесницького на початку 1910 р., К. Левицький перейняв також посаду голови Українського сеймового клубу. В умовах нового загострення українсько-польських відносин, свідченням чого стало вбивство 1 липня того ж року студента-українця університету А. Коцка, К. Левицький домагався запровадження в Галицькому сеймі національних курій, які мали б вирішувати проблеми національно-культурного розвитку народів регіону.

На сеймових виборах 30 червня 1913 р. за К. Левицького проголосувало втричі більше виборців Рогатинщини, ніж за його опонента-поляка. Депутатами сейму стало 32 українці, в тому числі майбутні діячі ЗУНР Л. Цегельський, М. Король, С. Голубович, І. Куровець, Т. Кормош, К. Трильовський, Р. Перфецький,

І. Макух, Т. Ваньо та ін. Головою Українського сеймового клубу, що об'єднав представників різних партій, обрали К. Левицького, заступниками – Є. Петрушевича, І. Макуха, секретарем – Л. Цегельського. Відтак знову продовжено боротьбу за проведення сеймової виборної реформи. З цією метою К. Левицький домігся зустрічей з цісарем Францом Йосифом (перед цим нагородив українського політика лицарським орденом “Хреста Леопольда”), прем'єр-міністром К. Штюркком, новим австрійським намісником Галичини В. Коритовським, до переговорів залучив також митрополита А. Шептицького. Врешті-решт 11 лютого 1914 р. сейм ухвалив компромісний проект виборчої реформи, що мав забезпечити українцям 62 із 241 депутатських місць. 24 лютого К. Левицький засудив національну політику Росії, імперська влада якої забороняла відзначення Шевченківських свят. Державно-політичні плани галицьких українців у Першій світовій війні К. Левицький оприлюднив у статті “Новий Переяслав?”, яку опублікував у “Ділі” під псевдонімом П. Сенатович. Він вважав, що без зовнішньої політики українці не зможуть відродити власної держави, відтак галичани повинні зайняти австрофільську орієнтацію. 1 серпня 1914 р. він очолив міжпартійну Головну українську раду (ГУР). А вже 3 серпня за підписом голови, його заступників М. Павлика і М. Ганкевича, секретаря С. Барана у пресі з'явилася заява: “Український народ! ГУР кличе тебе до діла, що ним ти здобудеш нові права, утвориш новий період історії, займеш місце в ряді країн Європи. До бою, до здійснення ідеалу, що в теперішню хвилю об'єднує ціле українське громадянство. Нехай на руїнах царської імперії зійде сонце Вільної України!”

К. Левицький підтримав ідею створення наддніпрянською еміграцією у Львові позапартійного Союзу визволення України, хоча між ним і керівниками Союзу визволення України (СВУ) О. Скорописом-Йолтуховським і М. Меленевським не раз спостерігалися розбіжності у тактиці ведення і фінансуванні політичної боротьби. Особливо важливою і вдалою виявилася ініціатива ГУР щодо формування у складі австрійського війська легіону Українських січових стрільців (2,5 тис. вояків), що мав стати зав'язком армії відродженої Української держави. З цією метою К. Левицький провів у серпні 1914 р. непрості переговори з

прем'єр-міністром, міністрами закордонних справ і оборони Австро-Угорщини. Очолити новий легіон К. Левицький запропонував брату митрополита Андрея – графу Станіславу Шептицькому, однак той відмовився. (Невдовзі перейшов у польський політичний табір, з 1918 р. – начальник Штабу Війська польського).

5 травня 1915 р., на базі реформованої ГУР, у Відні засновано Загальну українську раду (ЗУР), яку знову очолив К. Левицький. 29 членів Ради утворили три територіальні секції – галицьку, буковинську і наддніпрянську. 12 травня К. Левицький підписав відозву, в якій головною метою ЗУР проголошувалося створення на підросійських теренах Наддніпрянщини Української держави та українського автономного краю в межах Австро-Угорщини. А вже 7 вересня прем'єр-міністр К. Штюрк поінформував К. Левицького, що коронна рада на чолі з цісарем розглядає можливість повоєнного об'єднання Східної Галичини з частиною Волині в окремий коронний край. Крім стратегічних завдань, К. Левицький прагнув вирішувати нагальні проблеми краю: домагався від офіційного Відня надання грошової допомоги постраждалим, дозволу на видання українських часописів і шкіл, повернення інтернованих, полонених і біженців. Від імені ЗУР він гнівно засудив плани можливого приєднання Холмщини до відроджуваної Польщі.

Певну конкуренцію ЗУР складала Українська парламентська репрезентація (УПР), яку наприкінці війни очолив Є. Петрушевич, і взаємини з ним не завжди були приязними. Політичний конфлікт у парламенті, викликаний маніфестом цісаря від 4 листопада 1916 р. щодо майбутнього статусу Галичини, змусив К. Левицького залишити провід репрезентації й зосередитися на політичній діяльності в УНДП, де йому активно допомагали С. Голубович, Л. Цегельський, І. Кивелюк, В. Панейко.

31 травня 1917 р. авторитетного політика запросили на інавгурацію нового цісаря Карла, де він від імені українців вимагав державно-правової перебудови Австрії на засадах національно-територіальної автономії українських земель.

К. Левицький вітав проголошення незалежної Української Народної Республіки (УНР) на мітингу 10 лютого 1918 р. перед будинком “Просвіти” у Львові, укладення нею Брестського мирного

договору. А вже у серпні 1918 р., з ініціативи керівництва УНДП, відбулися наради галицького політикуму щодо необхідності організації українського війська і адміністрації, яка мала добровільно перейняти владу у Східній Галичині від австрійської влади. Народний комітет УНДП домагався, щоб УНР також передали Холмщину і Підляшшя. Про це, зокрема, говорив К. Левицький в австрійському парламенті 19 липня 1918 р., закликавши Відень якнайшвидше ратифікувати Берестейський договір.

Восени 1918 р. К. Левицький та інші лідери націонал-демократії вважали можливим збройний шлях перебрання української влади. Наприкінці вересня створено спеціальну військову комісію Народного комітету партії, яка започаткувала співпрацю з Центральним військовим комітетом. У період розпаду імперії Габсбургів К. Левицький став співорганізатором Української конституанти – повноправних зборів представників українських партій, церкви, громадських організацій, депутатів парламенту Галицького і Буковинського сеймів, на яких 18–19 жовтня 1919 р. у Народному домі (Львів) сформовано Українську національну раду (УНРаду). Вона створила три виконавчі делегації, серед яких львівську очолив К. Левицький. 20 жовтня на велелюдному вічі він зачитав маніфест УНРади про проголошення Української держави на українських землях Австро-Угорщини.

31 жовтня 1918 р. під загрозою перебрання Польською ліквідаційною комісією влади у регіоні, львівська делегатура УНРади під проводом К. Левицького ухвалила рішення негайно брати владу з допомогою зброї. Керівником повстання призначили представника Військового комітету, сотника Українських січових стрільців (УСС) Дмитра Вітовського. Вранці 1 листопада він відрепортував К. Левицькому, що українське військо без кровопролиття зайняло головні стратегічні об'єкти Львова. Цього ж драматичного дня у палаті намісництва намісник Кароль фон Гуйн передав “державну владу на сій території” УНРаді. “Урядовий акт передачі державної влади представникам цісарсько-королівського правительства Українській національній раді” підписали К. Левицький, В. Децикевич, О. Барвінський, І. Голубович, Л. Цегельський. Про це довгоочікуване рішення вони повідомили іншим членам Ради, що саме зібралися на вечірньому

засіданні в залі Ставропігії. Втім, радість перемоги переплелася для К. Левицького з гірким родинним смутком: 1 листопада він поховав доньку Софію. 3 листопада довелося прийняти відставку команданта українських військових сил Д. Вітовського, якого замінив отаман Григорій Коссак.

Незважаючи на складну ситуацію, спричинену збройним виступом поляків у Львові, захопленням ними західних повітів, румунською агресією в Буковині, у краї започатковано державне будівництво. Ввечері 9 листопада, коли на центральних вулицях обабіч Головної пошти тривали запеклі бої, а місто саме покинув намісник Гуйн, під головуванням К. Левицького відбулося чергове засідання УНРади. Його учасники ухвалили нову назву держави – Західно-Українська держава, обрали Тимчасовий державний секретаріат на чолі з К. Левицьким, якому доручено сформувати склад уряду. 10 листопада в будинку недавнього намісництва відбулося присягнення державних секретарів, а після нього – перше засідання уряду, до якого увійшло 14 державних секретарів, з них восьмеро – від УНДП, двоє – від Української радикальної партії (УРП), один – від Християнсько-суспільного союзу (ХСС), один – від Української соціал-демократичної партії (УСДП) і двоє безпартійні. К. Левицький став не лише Головою уряду, але й державним секретарем фінансових справ.

Присягу уряду (були відсутні лише Іван Макух та Іван Мирон) провів найдосвідченіший український політик і парламентарій Ю. Романчук, якому допомагав Степан Витвицький. Урочисту акцію благословив о. Олександр Стефанович. Від імені уряду К. Левицький ствердив, що всі міністри “свідомі свого великого обов’язку” й будуть робити все “для добра українського народу”.

10 листопада К. Левицький відразу ж доручив надіслати дипломатичних представників до Києва (Гриця Микитея) і Відня (ці функції тимчасово виконував Є. Петрушевич), інших європейських столиць, розробити фінансовий проєкт уряду і законопроект довгоочікуваної земельної реформи.

13 листопада К. Левицький від імені уряду вніс на розгляд УНРади Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, який одногосно схвалили. Згідно з ним уконституйовано нову назву

держави – Західно-Українська Народна Республіка, затверджено її герб і прапор. Виступаючи в обговоренні цього доленосного питання, К. Левицький наголосив: “Повстання нашої держави оснований на праві самоозначення народів, признаного цілим світом... Ми признаємо в нашій державі республіканський устрій, примінюючи в суспільно-державнім житті всі здобутки новітньої демократії”. Ухвалено також оголосити мобілізацію до армії, яка мала стати регулярною, погоджено з УНРадою текст військової присяги.

14–15 листопада на засіданнях уряду і парламенту обговорювалися соціально-політичні проблеми на місцях, особливо у Перемишлі, де 11 листопада владу захопили поляки. У ті дні о. О. Стефанович занотував у щоденнику: “Катастрофа в Перемишлі була вступом до упадку Львова і до дальших тяжких наслідків для української справи”. Звучала на засіданнях і критика на адресу уряду, зокрема від представників Львівського повіту про “брак комунікацій зі Львовом”, недостатню допомогу повітовим комісарам.

17–18 листопада на урядовому засіданні під головуванням К. Левицького продовжено аналіз військово-політичної ситуації у Львові, де за згодою супротивних сторін оголошено дводенне перемир'я. Обговорено й можливість створення трьох нових секретаріатів для національних меншин (поляків, євреїв, німців). Далі з зацікавленням вислухано громадського діяча з Одеси І. Луценка, який пропонував ЗУНР не об'єднуватися з Українською державою П. Скоропадського й залишатися П'ємонт, що підтримує рух України до “повної свободи”. За пропозицією прем'єра розглянуто низку фінансово-господарських питань – випуск внутрішньої воєнної позики, оподаткування маєтків.

Уранці 21 листопада на засіданні УНРади за участю урядовців обговорено головні засади нового українського правосуддя, продовжено дискусію про форму українського герба. У другій половині дня урядовці зібралися вже на квартирі К. Левицького, де розглянули план евакуації державних установ. О шостій вечора К. Левицький разом із членами уряду покинув Львів. Голова Державного секретаріату не хотів покидати столицю, але військовики попередили, що вивезуть силою, інакше уряд потрапить у полон. Після короткочасного перебування у Золочеві (23 листопада) Держсекретаріат осів до кінця грудня в

Тернополі. К. Левицький не заперечував, щоб окремі члени уряду, зокрема, С. Баран, О. Барвінський, Я. Литвинович, І. Куровець, А. Чернецький, С. Федак залишилися у Львові.

У Тернополі урядові установи розмістилися у великій будівлі польської гімназії в центрі міста, окремі державні структури неподалік у готелі “Поділля” та інших будинках. Відтак продовжено працю над розробкою закону про вибори до сейму, військової, грошової і земельної реформ, підготовкою злуки з УНР. К. Левицький також продовжив письмові перемовини з представником Польської ліквідаційної комісії у Львові А. Скарбеком щодо можливості припинення кровопролиття у краї.

3 грудня 1918 р. К. Левицький взяв участь в урочистому освяченні 1-го подільського полку УСС Галицької армії, який відбув на фронт. Розроблялися й плани визволення Львова, участі галицької делегації у Паризькій конференції, налагодженні економічних відносин із Чехословаччиною та Угорщиною. Майже три місяці урядовці чекали першої платні за працю.

Наприкінці грудня 1918 р. К. Левицький подав у відставку з посади керівника уряду. Деякі сучасники вважають, що це стало наслідком внутрішньопартійної боротьби в УНДП, зокрема між прихильниками К. Левицького і Є. Петрушевича. Втім, він ще залишався членом УНРади і головою партії. 28 березня 1919 р. К. Левицький виступив перед делегатами 38 повітів на надзвичайному партійному з’їзді у Станиславові з політичним рефератом, в якому підкреслив: “Огляд на соборність українських земель і огляд на оборону Галицької Волости перед ворожим наїздом руководили учасниками Народного з’їзду в змінюванню партійної програми. Маючи на меті обнову нашого сторонництва та примінення його діяльності до сучасних державно-правових відносин, хочемо помагати будові нашої української держави на основах демократизму, поступу та соціальної і політичної справедливості для всього народу... Також не думаємо кидати демагогічними кличами на користь одної суспільної верстви... Вдержання трудової партії яко партії рівноваги серед розбурханих політичних і соціальних пристрастей, надання їй панукраїнського характеру – мета, яку ставили собі автори нової програми і учасники з’їзду”. У новій партійній програмі стверджено, що

сборна і незалежна УНР має бути парламентською республікою, де окремим регіонам нададуть право автономних областей; школа мала утримуватися державою і мати міжконфесійний характер. З'їзд відновив випуск газети “Свобода” й несподівано обрав нового голову партії – А. Горбачевського.

У наступні дні К. Левицький переїхав до Кам'янця, а після переходу Галицької армії в стан Добровольчої армії 15 листопада 1919 р. подався до Відня.

15 липня 1920 р. сформовано третій склад “уряду диктатора”, на цей раз еміграційного. 1 серпня 1920 р. Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич призначив К. Левицького “уповноваженим для справ преси і пропаганди”. У січні 1921 р. йому доручено керувати Міністерством закордонних справ. Разом з іншими членами уряду – С. Витвицьким, В. Сінгалевичем, Й. Ганінчаком, – брав участь у написанні низки державно-правових документів, що мали сприяти визнанню ЗУНР на міжнародній арені. Його перу належить урядовий реферат “Політичні арешти і репресії” (1921), в якому він проаналізував передумови і наслідки “атентату молодого українського студента Степана Федака”, що 25 вересня 1921 р. на Ринку у Львові вистрілив у воеводу Грабовського. У вільний час К. Левицький з приємністю укладав німецько-український правничий словник.

Досвідчений політик очолював делегації ЗУНР на міжнародних конференціях в Ризі (1920), Женеві (1921), та був членом делегації в Генуї (1922). Водночас заснував і очолив Комітет політичної еміграції, який об'єднував усіх західноукраїнських політемігрантів у Європі, надавав їм моральну, правову й матеріальну допомогу. Після самоліквідації 1923 р. екзильного уряду К. Левицький повернувся до Львова, щоправда, перед цим як голова ліквідаційної комісії кілька тижнів займався продажем урядових меблів і друкарських машинок, юридичним оформленням передачі залізничних вагонів ЗУНР Чехословаччині.

У міжвоєнні роки К. Левицький входив до Центрального комітету Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), але головні зусилля зосереджував на сфері національного економічного й культурного життя. Невтомно працював на посадах директора “Центробанку”, голови Союзу українських адвокатів, члена Начальної ради адвокатів Польщі (1935–1939),

редактора журналу “Життя і право”. Крім того, написав низку фундаментальних праць з історії українського національно-визвольного руху, насамперед, таких як “Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр.” (1926), “Історія визвольних змагань галицьких українців в часи світової війни 1914–1918 рр.” (1928–1930), “Великий зрив: До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів і документів” (1931). Оригінальною є його книга нарисів “Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів” (1936).

Відразу ж після вступу Червоної армії у Львів 22 вересня 1939 р. К. Левицький, як голова Українського допомогового комітету, прибув до керівництва нової влади з метою встановити стосунки, але за особистим наказом Народного комісара внутрішніх справ УРСР І. Серова був арештований. М. Хрущов негайно доповів про це Й. Сталіну. Вивезений до Москви 80-літній галицький діяч провів у Луб’янці майже півтора року. Його справою займалися особисто Л. Берія і В. Молотов, які розуміли, що репресії й ув’язнення К. Левицького викличуть різко негативну реакцію українців приєднаного краю. Навесні 1941 р. його звільнили, і він повернувся до Львова.

На початку радянсько-німецької війни у Львові, 30 червня 1941 р., заходами бандерівського крила ОУН проголошено утворення Української держави, 6 липня утворено представницький орган – Українську раду сеньйорів (з 24 липня – Українська національна рада) у кількості 45 членів; її головою став К. Левицький, а почесним президентом – митрополит А. Шептицький. Попри утиски й перешкоди з боку німецької окупаційної адміністрації, УНРада захищала інтереси українців, намагалася пом’якшити окупаційний режим. 22 липня 1941 р. за підписом А. Шептицького і К. Левицького Рада сеньйорів надіслала Й. Ріббентропу телеграму протесту проти включення Галичини до Генерального губернаторства, підкресливши, що українці прагнуть “проголошення самостійної Української держави”. К. Левицький неодноразово вів переговори з керівництвом нової влади, зокрема з губернатором, вимагав припинити безпідставні репресії, звільнити ув’язнених українців. У посланні до губернатора дистрикту “Галичина” від 14 жовтня 1941 р. він сміливо наголошував: “Українська Національна Рада

репрезентує громадську opiniю національної ідеї до часу створення Соборної незалежної України”. Але до її розгону німецькою владою К. Левицький не дожив.

Він помер 12 жовтня 1941 р. і був похований у присутності вищого духовенства та численної громадськості Львова на Янівському меморіальному цвинтарі УСС–УГА поруч з генералом Мироном Тарнавським. У надгробному слові владики Йосиф Сліпий, відзначаючи величезні заслуги К. Левицького перед українським суспільством, назвав його “корманічем політичного життя народу до останньої хвилини”.

Література: Ярославин С. Визвольна боротьба на західно-українських землях у 1918–1923 рр. – Філадельфія, 1956; Волинець С. Передвісники і творці Листопадового зриву. Західно-українські громадські й політичні діячі. – Вінніпег, 1965; Лозинський М. Галичина в роках 1918–20. – Нью-Йорк, 1970; Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. – Львів, 1990; Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. – Івано-Франківськ, 1993; Тишик Б., Вівчаренко О. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923. – Коломия, 1993; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995; Андрухів І. Кость Левицький: сторінки життя. – Івано-Франківськ, 1995; Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини. – Івано-Франківськ, 1996; Павлюк О. Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923). – Київ, 1996; Макарчук С. Українська республіка галичан. – Львів, 1997; Світова та вітчизняна етнодержавницька думка. У персоналіях. – Київ; Донецьк, 1997; Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. – Львів, 2000; Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка / Відп. ред. Ю. Сливка. – Львів, 2000; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / Відп. ред. О. Карпенко. – Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. У 5 т. / Відп. ред. О. Карпенко. Т. 1. – Івано-Франківськ, 2001; Кугутяк М. Історія української націонал-демократії 1918–1919. Т. 1. – Київ; Івано-Франківськ, 2002; Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму 1861–1901 рр. – Львів, 2002; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія / Гол. ред. М. Кугутяк. – Львів; Івано-Франківськ, 2008.

Микола Литвин, Кім Науменко